

Janusz Segiet

## przeszłość

Bogate są tradycje amatorskiego ruchu teatralnego na Warmii i Mazurach. Badaczka dziejów ziemi olsztyńskiej – Emilia Sukertowa-Biedrawina przypominała obrzędy religijne i świeckie, szkolne teatry w kolegiach: braniewskim (XVI wiek) i reszelskim (XVII wiek), teatry dworskie w Lidzbarku związane z osobą Ignacego Krasickiego. Pierwszy zespół amatorski o charakterze ludowym powstał w 1869 roku w Bukwałdzie. Potem inicjatywy teatralne podejmowała organizacja społeczna „Zgoda”. Pod koniec ubiegłego wieku zespoły tworzyli Brzeszczyński w Barczewie i Samulowski w Giętrzewaldzie.

Po drugiej wojnie, już w grudniu 1945 roku rozpoczęła działalność w Olsztynie Towarzystwo Teatru i Muzyki Ludowej, założone przez znanego działacza społeczno-kulturalnego i miłośnika folkloru warmińsko-mazurskiego dra Władysława Gębika. Towarzystwo to, kontynuując aż do końca lat czterdziestych najlepsze i postępowe tradycje Związku Teatrów i Chórów Włocławskich, nie pozostawiło, niestety, po sobie pełnej dokumentacji. Z tych dokumentów, które posiadamy, jak i z odnotowanych wspomnień działaczy wynika, że w bardzo trudnych, powojennych latach towarzystwo zgromadziło wokół swej działalności prężny aktyw. Działalność w środowiskach wiejskich, a także w Olsztynie, zyskując uznanie społeczeństwa za wysiłek tworzenia pierwszych zespołów teatralnych oraz organizowanie masowych imprez, na przykład tradycyjnych „Gódów wiosennych”. Działalność ta z powodzeniem integrowała środowiska autochtoniczne i ludność napływową.

Dalszy trud pracy na wsi został podjęty z pełnym sukcesem przez Związek Samopomocy Chłopskiej, który aż do

połowy lat pięćdziesiątych rozwijał działalność zespołów teatralnych i folklorystycznych. Ponadto dzięki Związkowi Samopomocy Chłopskiej zorganizowano w Olsztynie pierwszą wojewódzką wypożyczalnię kostiumów teatralnych.

23 października 1957 roku został powołany do życia w Olsztynie Oddział Wojewódzki Związku Teatrów i Chórów Ludowych. Wśród założycieli znaleźli się: dr Władysław Gębik, Władysław Jarczewski,

Wiktoria Jeżewski, Zbigniew Kiciński, Stefan Siwczak, Karol Mallek, Jerzy Lasota, Adolf Pisznot, Maria Bednarska, Stanisław Popielawski, Halina Mackiewicz-Kiewiczowa, Maria Klimowa, Józef Śliwa, nauczyciel ze wsi Mroczone w byłym powiecie nowomiejskim, Stanisław Żeńczkowski ze Szczytyna, pamiętający czasy swej działalności w Związku Teatrów i Chórów Włocławskich.

Funkcję pierwszego Prezesa Oddziału Warszawskiego ZTiChL objął dyrektor Wojewódzkiego Domu Kultury, Władysław Jarczewski, wiceprezami zostali Karol Mallek, dyrektor Uniwersytetu Ludowego z Rudzisk i Witold Dowgird, kierownik artystyczny WDK w Olsztynie.

Działacze ci, tworząc jesienią roku 1957 tymczasowy Zarząd Wojewódzki Związku Teatrów i Chórów Ludowych, stanęli przed zadaniami, które zdawały się przerastać ich siły. Aktyw ruchu amatorskiego był w większości rozproszony. Trzeba było go ponownie zgromadzić, przekonać ludzi do współpracy, nawiązać nowe kontakty.

Pierwszy oddział powiatowy Związku Teatrów i Chórów Ludowych zawiązał się szybko, późną jesienią 1957 roku w Biskupcu Reszelskim z inicjatywy nieżyjącego już Antoniego Hansa i Zygmunta Surowca.

Kolejne oddziały podjęły działalność w Lidzbarku Warmińskim z prezesem Romualdem Klimontem, w Działdowie z prezesem Ireneuszem Wtulichem i Węgorzewie z Danutą Sztukowską.

Natomiast pierwsze amatorskie teatry wiejskie powstały we wsiach: Kolonia, w powiecie szczycieńskim pod kierunkiem nauczyciela Wiktora Drozdowskiego, Barczewko w powiecie olsztyńskim pod kierunkiem Herberta Brosza, w Stawigudzie – w tymże powiecie – na czele z Marią Sienkiewicz. We wsi Warkaty kierownikiem zespołu był nauczyciel Idzi Podrański, w Wirwajdach w powiecie ostródzkim nauczyciel Edmund Kajetanek. Członkami związku stały się też zespoły teatralne „Lyna” przy PDK w Lidzbarku Warmińskim, teatr amatorski imienia Jędrzeja Cierniaka w Działdowie oraz stały teatr społeczny przy Wo-

## dzisiejszy

jewódzkim Domu Kultury w Olsztynie.

Spśród wielu działaczy, którzy podjęli trud upowszechniania kultury teatralnej należy szczególnie wymienić: Arnolda Modlińskiego z Nidzicy, już nieżyjącego, małżeństwo Marię i Zbigniewa Borzysławskich ze wsi Dzwierzuty w powiecie szczycieńskim, nauczyciela Ryszarda Bitowta ze wsi Pieszkowo w powiecie bartoszyckim, Zinaidę Glińską ze wsi Wąrszewo w powiecie pasłęckim, Helenę Zimnoch z Morągi, Henryka Strzyżewskiego z powiatu nowomiejskiego, Aleksandrę Kotlarską, Jadwigę Semkiewicz z Ostródy, Marcelę Jurdeczkę ze wsi Reszki i wielu innych.

W rejestrze pierwszych przejawów działalności ZTiChL – odnotowuje: czynny udział w obchodach związanych z 50 rocznicą śmierci Stanisława Wyspiańskiego, opracowanie i realizację widowiska Jędrzeja Cierniaka *W słonecznym kręgu*, nawiązanie stałego kontak-

tu z Uniwersyteciem Ludowym w Rudziskach, który rozpoczął w ramach swoich programów akcję szkolenia społecznych kadr instruktorów teatralnych. Wreszcie w Olsztynie – zwolanie I Wojewódzkiego Zjazdu Związku Teatrów i Chórów Ludowych. Funkcję prezesa Zarządu Oddziału Wojewódzkiego powierzono w 1958 roku działaczowi społeczno-kulturalnemu Mieczysławowi Porzuczkowi.

Związek Teatrów i Chórów Ludowych przekształcono w 1961 w Związek Teatrów Amatorskich, noszący od 1971 roku nazwę Towarzystwo Kultury Teatralnej. W roku 1971 funkcję prezesa TKT objął Eugeniusz Zawadzki.

Towarzystwo Kultury Teatralnej jest dziś najpoważniejszą organizacją w amatorskim ruchu artystycznym. Zasięgiem swego oddziaływania obejmując całą prawie żywą twórczość społeczną.

W szerokim zakresie zajmuje się upowszechnianiem kultury teatralnej w różnej postaci. Sprawuje opiekę nad zespołami amatorskimi i klubami przyjaciół teatru. Organizuje wielkie akcje kulturalne, służące nie tylko teatrowi, ale ogólnie pojętym celom wychowawczym. Dąży do stworzenia warunków umożliwiających szerokim kręgom społeczeństwa wszechstronne uczestnictwo w życiu kulturalnym. Pomaga młodzieży w rozwijaniu uzdolnień twórczych. Współpracuje z instytucjami i organizacjami zajmującymi się rozwojem kultury teatralnej. Kształci społecznych działaczy kultury, prowadzi poradnie repertuarowe, wypożyczalnię kostiumów, wydaje publikacje repertuarowe i instruktażowe.

Olsztyński Oddział TKT należy do aktywniejszych w kraju, co znajduje między innymi wyraz w zdobywaniu przez nasze środowisko licznych nagród w konkursach krajowych i imprezach. Działacze TKT chlubią się także własnymi inicjatywami o ogólnopolskim zasięgu, takimi jak np. prowadzenie trzypiętowej edukacji estetycznej, poszerzającej wiedzę o teatrze. Pierwszy stopień to zbiorowe oglądanie przedstawień teatralnych w telewizji oraz dyskusje po spektaklach. Drugi – wycieczki do teatrów zawodowych, spotkania z aktorami i reżyserami, poznanie warsztatu i techniki teatralnej.

Trzeci – organizowanie własnego amatorskiego teatru i udział we wszystkich zajęciach. Ogromnych osiągnięć dopracowało się olsztyńskie TKT w rozwoju kultury żywego słowa, głównie dzięki organizowaniu dorocznych konkursów (ostatnio funkcję organizatorską konkursów przejął WDK). Najlepsi nasi recytatorzy odnosili sukcesy na turniejach centralnych, na przykład Edyta Wardowska, Aldona Bykowska, Waldemar Węta.

Powagą akcją TKT są konkursy nazywane początkowo „Wieś bliżej teatru”, później „Bliżej teatru”, a ostatnio określane jako: „Akcja: Teatr” plus rok, w którym konkurs się odbywa. W konkursie biorą udział zespoły amatorskie i instytucje artystyczne, szkoły i biblioteki, kluby „Ruchu”, „Młodego Rolnika”, domy kultury i organizacje młodzieżowe.

TKT jest organizatorem lub współorganizatorem wszystkich krajowych festiwali i przeglądów, a także wojewódzkich przeglądów resortowych, na przykład zespołów szkolnych, pegeerowskich, „Samopomocy Chłopskiej”, straży pożarnych, spółdzielczości pracy, teatrów lałkowych z klubów „Ruch” i „Teatrów przy kawie”.

TKT patronuje Wojewódzkiej Scenie Aktora. Co pewien czas w wybranej miejscowości odbywają się pokazy umiejętności zespołu, który wyróżnia się czymś szczególnym – ma w repertuarze dobre przedstawienia, obchodzi jubileusz, swoją pracą przyczynia się do ożywienia środowiska. W ciągu roku urządzano kilkanaście takich występów. Łata ostatnie zahamowały nieco tę formę działalności, ale z pewnością można oczekiwać powrotu do niej.

Oprócz przygotowywania imprez, ważną część pracy Towarzystwa stanowią szkolenia instruktażowe, poradnictwo.

Wszystkie te poczynania nie byłyby możliwe bez liczного aktywu TKT: instruktorów, kierowników zespołów, działaczy. Najwięcej zawdzięcza społeczny ruch teatralny byłemu sekretarzowi zarządu wojewódzkiego TKT Halinie Kiewlicz, obecnie już na emeryturze, a przedtem niezastąpionej przy organizowaniu wszelkich akcji kulturalnych. Prężny jest zresztą cały zarząd TKT z jego prezesem Eugeniuszem Zawadzkim, który na ostatnim krajowym

zjeździe TKT został wybrany wiceprezesem Zarządu Głównego. Sojuszników Towarzystwo pozyskało w wielu wsiach, pegeerach i miasteczkach województwa.

Poważnymi osiągnięciami w rozwijaniu amatorskiego ruchu może poszczycić się Marian Fesnak z Górowa, który „przełgłami aktywności” ożywił całą gminę. Aniela Sulmierska realizuje z młodzieżą z Biedaszek interesujące widowiska. W Biskupcu urządzone są przeglądy zespołów ze szkół podstawowych, a w Bartoszycach ze szkół średnich. W olsztyńskim klubie „Agora” od trzech lat dochodzą do skutku Spotkania Teatru Amatorskiego.

Osiągnięcia obecne przeplatają się z minionymi. Irena Danowska-Stepień prowadziła zespoły amatorskie i zajmowała się działalnością instruktor-ską w środowisku pegeerowskim. Podobnie Lucyna i Władysław Mańkowie. Jadwiga Kłodziejczyk działała w Nidzicy. Wspomagają Towarzystwo w terenie nauczyciele wiejscy, pracownicy klubów i świetlic, działacze Ochotniczych Straży Pożarnych i oddziałów terenowych TKT. Wśród oddanie pracujących znajdują się także: Gwidon Mikula z Biskupca, twórca kabaretu „Żądło”, Władysław Katarzyński, który stworzył szkolny kabaret w Gila-wach, Krystyna Godlewska i Roman Maciejewski prowadzący zespoły w szkole milicyjnej w Szczytynie, Henryk Dąbrowski z Ketrzyna, Feliks Kaczyński z Lidzbarka Warmińskiego, Tadeusz Stepień z Sorkwit, Janina i Zdzisław Kotecy z Dobrego Miasta, Helena Rudzińska i Waldemar Kisieliński z Nidzicy, Edmund Kajetanek z Wirwaj, Teresa Lozio ze Szczytyna, Stanisław Suchwałko z Ilawy, Andrzej Fabisiak (do niedawna prowadził Teatr Prób w Ostródzie), Lech Tomasz Szepietowski (organizator ciekawych zajęć teatralnych z młodzieżą z internatu Zespołu Szkół Mechaniczno-Elektrycznych). Po prostu w Olsztynie, tak jak gdzie indziej, ruch amatorski trzymają ludzie dobrej woli, hobbyści pracy społecznej i jej ofiarni entuzjaści.